

**ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ: ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ
СФОРМОВАНОСТІ**

Тур Оксана

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

(Полтава)

Стаття присвячена аналізу рівня сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх документознавців як складника їхньої комунікативної компетентності, представлено змістове наповнення поняття «загальнокультурна компетентність», вказано науково-педагогічні методи її діагностики, представлено результати методик дослідження готовності майбутніх фахівців до міжкультурної взаємодії та результати загальнокультурного рівня їхньої підготовленості.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, спілкування, загальнокультурна компетентність, методи дослідження, діагностичні методики.*

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства все виразніше постає потреба в підготовці нового покоління висококваліфікованих спеціалістів сфери документознавства та інформаційної діяльності (ДД), які, крім досконалого володіння професійними знаннями обраного фаху, повинні мати високий рівень сформованої комунікативної компетентності (КК). Наявність зазначеної компетентності уможливорює конструктивну участь у колективних рішеннях, підтримку й покращення демократичних інституцій, вирішення

конфліктів без насильства, толерантне ставлення до людей інших культур, мов і релігій, мирне співіснування в багатонаціональному суспільстві тощо. Відсутність або низький рівень сформованої КК утруднюватиме професійну діяльність, знижуватиме її якість, унеможливить кар'єрний ріст.

Важливе значення для формування КК майбутніх фахівців ДІД має діагностика рівня її сформованості. Діагностику рівня сформованості КК серед майбутніх фахівців різних галузей проводили багато педагогів-науковців, зокрема: Т. Бутенко, Д. Голдлевська, Т. Денищич, Ю. Єщенко, В. Киричук, Н. Назаренко, Т. Непомняца О. Смирнова, О. Шумілова та інші, проте з метою постійного вдосконалення системи формування КК студентів і підвищення у них її рівня, така діагностика-моніторинг має носити системний характер.

Мета статті – вивчити рівень сформованості у майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності загальнокультурного компоненту їхньої комунікативної компетентності.

Загальнокультурний компонент КК майбутніх документознавців передбачає здатність людини виявляти толерантність, повагу до людей інших культур, мов і релігій, здатність жити в багатонаціональному суспільстві й сприймати різницю між людьми. Усе важливішу роль сьогодні відіграє також володіння більше ніж однією мовою.

Вивчення рівня сформованості КК майбутніх фахівців ДІД проводилось серед студентів Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, Миргородського художньо-промислового коледжу імені М. В. Гоголя. Під час діагностики були використані різні методи, зокрема: анкетування, тестування, індивідуальні та групові бесіди.

Спочатку було проведено опитування студентів щодо розуміння ними терміну «загальнокультурна компетентність», а також чи необхідна

ця компетентність у професійній діяльності майбутнього фахівця-документознавця. Аналіз результатів опитування студентів показав відсутність однозначного трактування ними терміну «загальнокультурна компетентність», і хоча відповіді в цілому були вірними, але переважно неповними, увага опитуваних зосереджувалася на окремих характеристиках цього явища, зокрема на тих знаннях, уміннях, здатностях, які студенти визначали для себе на даний момент як найбільш важливі і необхідні.

Стосовно другого запитання, думки студентів виявилися практично однаковими: про необхідність загальнокультурної компетентності для майбутнього фахівця сфери документознавства та інформаційної діяльності заявила переважна більшість студентів – 98% опитаних. Решта студентів не визначилися з відповіддю. Рейтинг думок підраховувався як відносна частота думок про необхідність набуття в процесі фахової підготовки загальнокультурної компетентності («так» або «ні») за елементарною, але на наше переконання, надійною формулою: $P = \frac{T \times 100\%}{n}$, де T – частота відповідей «так» на конкретне питання, n – число опитаних.

Подальший розвиток діагностика сформованості загальнокультурної компетентності як компоненту комунікативної компетентності отримала у тестуванні студентів і аналізуванні їхніх відповідей, зокрема використовувалися тестові методики на визначення рівня знань міжкультурних відмінностей, визначення рівня володіння діловим етикетом як складником корпоративної культури, визначення рівня комунікативної толерантності, «Оцінка моральних цінностей особистості», «Ставлення до критики».

У ході тестування, проведеного з метою визначення рівня знань міжкультурних відмінностей [1, с.208 – 217], було виявлено, що 24 %

опитаних мають високий рівень знань міжкультурних відмінностей. Ці студенти розуміються на стереотипах, поглядах, способах поведінки, що відрізняють певне суспільство від інших людських спільнот, вони достатньо добре володіють нормами моралі, знаннями невербальної поведінки представників інших націй, цікавляться їхніми звичаями та традиціями. 33% опитаних – це студенти, які володіють знаннями міжкультурних відмінностей на середньому рівні. Вивчення спеціальної літератури з культури ділового та повсякденного спілкування, яка б допомогла взаємостосункам із представниками інших націй, є для них епізодичним і ситуативним явищем. Низький рівень мають 43% студентів. Дехто з них пояснив таку ситуацію тим, що на даний момент не контактує з іноземними представниками і не має на меті виїжджати за кордон, тому не вважає за необхідність детально вивчати історію, культуру, традиції та звичаї народів інших країн.

Аналізуючи рівень володіння студентами діловим етикетом як складником корпоративної культури, ми отримали такі результати: етичними нормами та психологічними механізмами ділового спілкування на високому рівні володіють 23% студентів, котрі здатні стимулювати інших до спільної роботи й досягнення взаєморозуміння; позитивно сприймати позиції, які відрізняються від їхніх, чим сприяють самореалізації й самовираженню кожного; вчасно розпізнавати, попереджати і долати бар'єри на шляху до взаєморозуміння. Практично більше ніж вдвічі цей показник сформований на середньому рівні – 48% опитаних досягають взаєморозуміння за допомогою механізмів ідентифікації, рефлексії та завдяки знаходженню спільної мови, намаганням поступитися комусь, визнанню незалежності іншого тощо. Низький рівень володіння діловим етикетом показали 29% опитаних.

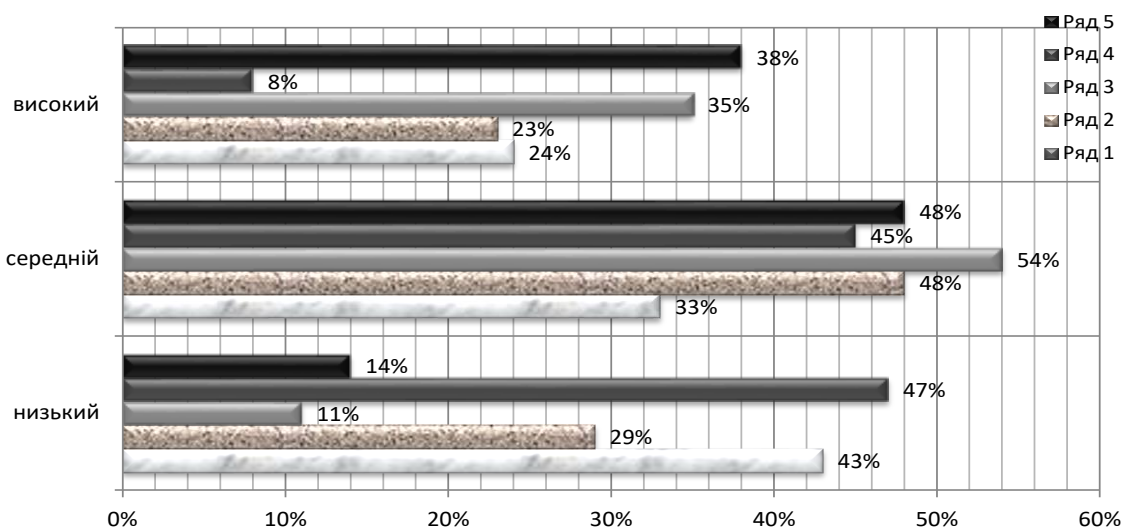
Важливе значення для формування загальнокультурної компетентності відіграє сформованість в молодій людині моральних

цінностей, що є «однією з форм прояву моральних відносин у суспільстві» [5, с. 41]. 35% студентів показали високий рівень їх сформованості. Такі молоді люди здатні самостійно аналізувати й правильно оцінювати події, явища крізь призму гуманістичних цінностей, виробляти власну позицію стосовно вирішення певних питань, добирати адекватні аргументи для доведення власної думки, здійснювати певні дії крізь призму власних ціннісних пріоритетів, правильно аналізувати власні дії і вчинки. 54% опитаних у цілому володіють і сприймають цінності, які дають можливість правильно визначати події та факти життя, поведінку людей, мирно співіснувати в соціумі, проте такі люди не завжди чітко визначають власну позицію щодо вирішення складних соціальних питань, які не мають однозначної правильної відповіді. Низький рівень показали 11 % студентів, котрі відчувають певні труднощі, оцінюючи соціальні явища й події, вчинки людей, інколи неадекватно на них реагують, не можуть ефективно спілкуватися з іншими людьми, у них відсутня потреба у рефлексивному аналізуванні власної діяльності.

У ході тестування було також з'ясовано, як опитані поводять себе, коли їх критикують і як вони взагалі ставляться до критики (тестова методика «Ставлення до критики» [3, с.139 – 145]. Негативне ставлення виявили 47% студентів. Ці студенти досить емоційні, легко збуджуються, можуть бути різкими під час спілкування, вони не люблять коли їх критикують, хоча самі вдаючись до критики, втрачають відчуття міри. Кількість тих, що терпляче ставляться до критики, вважають її допустимим елементом – 45% опитаних.. Поведінку цих студентів, коли їх критикують, чи коли вони самі критикують, можна охарактеризувати як «контрольовану емоційність», але інколи вони можуть образитися, спробувати виправдати свої вчинки чи помститися тим, хто критикував. Решта студентів по-діловому ставиться до критики, досить спокійно її сприймають, мужньо й відкрито визнають свої помилки.

Наступна тестова методика допомогла виявити, яку повагу й терпіння під час спілкування опитані виявляють до співрозмовника (тестова методика «Визначення рівня комунікативної толерантності» [3, с.99 – 101]. З'ясувалося, що на високому рівні комунікативна толерантність розвинута у 38% опитаних. Це люди, у яких твердість переконань відмінно поєднується із гнучкістю розуму, вони можуть сприйняти будь-яку ідею та з розумінням поставитися до парадоксального, на перший погляд, вчинку. Середній рівень комунікативної толерантності виявився у 48 % опитаних студентів. Такі молоді люди можуть вести діалог, якщо потрібно – змінювати думку, хоча інколи здатні на зайву різкість, агресивність і неповагу до співрозмовника. Решта студентів виявили низький рівень комунікативної толерантності – вони рідко погоджуються з думкою інших людей, позиціонують себе як таких, що все знають і на всьому розуміються, тому прагнуть нав'язати свої переконання, щоб досягти мети, часто підвищують голос (Діаграма 1).

Діаграма 1.

Ряд 1. «Визначення рівня знань міжкультурних відмінностей».

Ряд 2. «Визначення рівня володіння діловим».

Ряд 3. «Оцінка моральних цінностей особистості» .

Ряд 4. «Ставлення до критики».

Ряд 5. «Визначення рівня комунікативної толерантності».

За результатами проведеного тестування, рівні сформованості загальнокультурної компетентності як складника комунікативної компетентності майбутніх документознавців було визначено за формулою:

$$K_{(рівень)} = \frac{A+B+...F}{n}, \text{ де } A, B...F - \text{ відсоток студентів за рівнем сформованості}$$

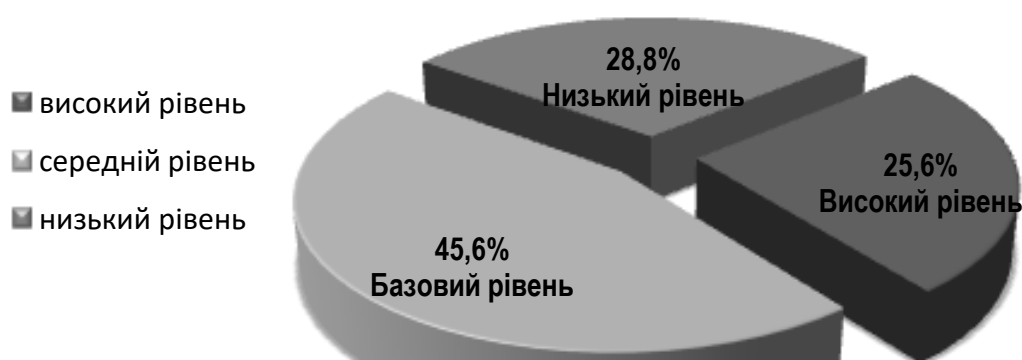
у них здатності (вміння, розуміння, знання тощо) відповідно до проведеної тестової методики; n – кількість тестових методик (Табл.1):

Табл.1.

Рівень сформованої ЗКК	Формула	Розрахунки	Результат у %
Високий	$K_{(рівень)} = \frac{A+B+...F}{n}$	$\frac{24\%+23\%+35\%+8\%+38\%}{5}$	25,6%
Середній		$\frac{33\%+48\%+54\%+45\%+48\%}{5}$	45,6%
Низький		$\frac{43\%+29\%+11\%+47\%+14\%}{5}$	28,8 %

Отже, на високому рівні загальнокультурна компетентність сформована у 25,6% студентів, на середньому (базовому) рівні сформована у 45,6% студентів, низький рівень мають 28,8 % студентів (Діаграма 2).

Діаграма 2
Рівень сформованості загальнокультурної компетентності

Аналіз отриманих результатів уможлиблює висновок про те, що під час професійної підготовки майбутніх документознавців формуванню загальнокультурної компетентності як складника їх комунікативної компетентності приділяється недостатня увага.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку вважаємо розроблення і впровадження в навчання системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток загальнокультурного складника комунікативної компетентності майбутніх документознавців.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування / О. В. Кубрак. – Суми : ВД «Княгиня Ольга», 2005. – 222 с.
2. Курлянд З. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
3. Тесты для отбора персонала / авт.-сост. Л.Г.Серова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. – 253 с.
4. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навч. посібн. / І. М. Цимбалюк. – К. : Професіонал, 2007. – С.418 – 464.
5. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посібн. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К. : Знання, 2007. – 230 с.

Тур Оксана Миколаївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Коло наукових інтересів: психологія професійної комунікації, комунікативні процеси у навчанні, культура професійного спілкування, етика ділових стосунків.